

Vijftien Angelsaksische auteurs over politiek, verzuiling en compromisvorming in België *

door L. HUYSE

Hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.

★

De politieke wetenschap in het Westen heeft zich lange tijd bijna uitsluitend bezig gehouden met de tweepartijensstelsels van het Angelsaksische type en met de zogenaamde continentale landen (Frankrijk, Italië en Duitsland). De kleinere Europese democratieën (Nederland, Oostenrijk, Zwitserland...) werden grotendeels verwaarloosd. Ook België was terra incognita voor de meeste mensen van de politieke wetenschap.

In het midden van de jaren zestig is daar verandering in gekomen. De vergeten categorie van kleinere landen trad uit de schaduw van de reuzen. België werd nu zelfs gepromoveerd tot «...a fascinating focus for political scientists and political sociologists» (Heisler, 1974, p. 179).

De oorzaken van deze aandachtsverschuiving hebben deels met theorievorming te maken: bij enkele auteurs lag de bedoeling voor de bestaande typologieën van democratiestelsels te verfijnen. Maar er was ook een ander motief werkzaam. We vinden het uitdrukkelijk verwoord bij McRae; hij noemt het een «personal conviction» dat «...the significance of any particular country's political system is not a function of its size or population» en dat wie, in Europa of in de Derde Wereld, er op uit is «...to reflect upon or borrow from the political traditions of the West may well find that the experience of some of the smaller and lesser known democracies is most worthy of attention and most relevant to their situation» (McRae, 1974, p. vii).

Men was, met andere woorden, tot het besef gekomen dat er politieke lessen te trekken zijn uit de gang van zaken in het type democratie dat in België of Nederland wordt aangetroffen.

De nieuwe belangstelling was vruchtbaar, ook voor de kennis van de politiek in ons land. Tussen 1965 en 1975 verschijnen in het buiten-

* Dit artikel kwam tot stand tijdens mijn verblijf aan het Netherlands Institute for Advanced Study te Wassenaar. Ik dank het NIAS voor de geboden logistieke steun.

land tientallen studies waarin de Belgische politiek ter sprake komt. Een twintigtal daarvan zijn van de hand van Amerikaanse, Engelse en Canadese auteurs ; het zijn deze publicaties die we nu van dichterbij gaan bekijken.

Eén vraag in het bijzonder leidt ons bij het ordenen en bespreken van het Angelsaksische materiaal. Zij luidt : in welke zin hebben deze buitenlandse studies een *surplus aan inzicht* teweeggebracht ? Wat hebben zij toegevoegd aan de kennis die in België zelf tot stand kwam ?

De keuze van 1965 als beginterm van ons literatuuroverzicht berust niet op toeval. In dat jaar presenteert Val Lorwin, op een bijeenkomst van de American Political Science Association, een merkwaardige paper over conflicten en compromisvorming in de Belgische politiek. In deze studie, die in 1966 als *Courrier Hebdomadaire* no. 323 van het CRISP verscheen en in 1974 opgenomen werd in een bundel over « political accomodation in segmented societies » (McRae, 1974), komen drie cruciale thema's ter sprake : de verzuiling, de compromisvorming op basis van de evenredigheidsregel en de centrifugale werking van de taalpolitieke tegenstellingen. Lorwin was de eerste om deze drie sleutelverschijnselen in één samenhangende analyse te betrekken en het lijkt dan ook maar redelijk om in ons literatuuroverzicht het jaar 1965 en Lorwins paper als startpunt te nemen.

De thema's, waarover we het daarnet hadden, vormen bovendien een handige ingang tot het materiaal dat we te bespreken hebben. Verzuiling en pacificatiepolitiek zijn de onderwerpen waarond het nu volgend défilé van Angelsaksische auteurs is opgebouwd. Over de taalkwestie is zo veel geschreven, dat ze onmogelijk binnen dit bestek nog behandeld kan worden.

Thema één : De verzuiling.

De verkaveling van het sociale en politieke België in een katholieke, een socialistische en een liberale staat-in-de-staat is een verschijnsel dat ook door Belgische auteurs — vóór en na 1965 — beschreven werd. A. van den Brande kwam al in 1963 met een boeiende schets van de verzuiling (A. van den Brande, 1963). Zijn artikel, dat veel te weinig bekendheid verwierf, was méér dan een aanzet ; het was een fijne tekening van de politieke architectuur in ons land. Toen Lorwin zijn paper over « conflict and compromise in Belgian politics » schreef was in Brussel bovendien een andere beschrijving van de « drie politieke werelden » in de maak ; ze zou verschijnen onder de titel « La décision politique en Belgique ». Toch realiseerden Lorwin en na hem Urwin, Hill, Zolberg en anderen in hun analyses van de verzuiling een aanzien-

lijke meerwaarde, wat ons inziens te danken is aan drie opvallende kenmerken van hun werk: de voorkeur voor vergelijkend onderzoek, de brede theoretische onderbouw en het gebruik van gesofistikeerde technieken bij de ontginning van empirische gegevens.

Vergelijken is kennis verrijken.

In 1965 schreef Lorwin dat de Belgische politiek in vele opzichten grote verwantschap vertoont met wat zich in andere Westerse landen voordoet. Zo komen levensbeschouwelijke, sociaal-economische en communautaire spanningen niet alleen hier voor, maar zijn ze de klassieke ingrediënten van de politiek in een aantal landen van het Westen. Wat België wél tot een geval apart heeft gemaakt, is de wijze waarop deze tegenstellingen een vertaling hebben gevonden in « its structures of conflict and compromise » (Lorwin, 1974, p. 179). Volgens Lorwin veronderstelt het beschrijven van deze unieke karaktertrekken evenwel dat men een vergelijkend perspectief aanneemt; dat men — om het met A. Zolberg te zeggen — een antwoord zoekt op de vraag « of what is Belgium a case ? » (Zolberg, 1975, p. 4).

Dat hun analyses van de verzuiling in België grensoverschrijdend zijn typeert de Angelsaksische auteurs in hoge mate. En dat geldt dan in het bijzonder voor Lorwin, Urwin, Zolberg en Heisler die nu achtereenvolgens ter sprake komen.

Voor het kenmerken van de politieke infra-structuur in ons land ontleende Lorwin aan het Nederlands taalgebruik de term « verzuiling ». Later bedacht hij een politiek systeem als het Belgische met de term « segmented pluralism »: « It is pluralist in its recognition of diversity of religious, socio economic, and political affiliations: it is « segmented » in its institutionalization of most other forms of association along the lines of politico-religious cleavages » (Lorwin, 1971, p. 141). Verzuiling op basis van levensbeschouwing en (in mindere mate sociale klasse) is volgens Lorwin allesbehalve een oppervlakteverschijnsel. Het kleurt de meeste vezels van het maatschappelijke leven en is nog het best waarneembaar onder de vorm van rivaliserende netwerken van scholen, mutualiteiten, vakbonden, communicatiemediën, jeugdbewegingen, vrijetijdsverenigingen en politieke partijen. Typering is ook mogelijk door het organisatiebeginsel van de verzuiling te confronteren met wat Lorwin « functional organization » noemt: « In functional organizations people associate only in terms of a specific economic or social purpose. Thus, a trade union organized solely on lines of skill or industry or employer unit is a functional organization, while a Catholic or (...) Socialist trade union is a segmented organization » (Lorwin, 1971, p. 141). In de Angelsaksische democratieën treft Lorwin hoofdzakelijk het functionele

organisatieprincipe aan, terwijl in een land als België alleen de hogere klassen de neiging vertonen om zich op basis van dat « neutrale » beginsel te groeperen : « Workers and farmers have been much more inclined than employers and members of the liberal professions to act through segmented organizations. Liberal, Catholic, and Protestant employers have very largely surmounted religious differences in order to work through neutral employer associations... » (Lorwin, 1971, p. 153).

Verzuiling komt niet alleen in België voor, zegt Lorwin. Het is als organisatiebeginsel ook werkzaam geweest in andere kleinere Europese democratieën zoals Nederland, Luxemburg, Oostenrijk en Zwitserland ; landen, die Lorwin uitdrukkelijk in zijn vergelijkende analyses betrok. België is dan te onderscheiden van deze landen door de intensiteit waarmee bepaalde kenmerken en gevolgen van de verzuiling zich alhier voordoen of hebben voorgedaan.

Lorwin noemt de verzuiling terecht een vorm van sociale mobilisering ; een fijnvertakt netwerk van organisaties en verenigingen — met een stel levensbeschouwelijke/sociaal-economische waarden als platform — betreft de mensen in tal van maatschappelijke activiteiten en weeft banden tussen gelijkgezinden. De verzuiling verschijnt dus als een soort « total organization » (Lorwin, 1971, p. 156). In België was dit kenmerk op een opvallende wijze aanwezig én in de bedoelingen van de elites én in de feitelijke gang van zaken. Lorwin illustreert een en ander met een uitspraak van Mgr. Brys : (« Our movement must embrace the whole person of the worker, the whole of the worker's life, the whole family of the worker, all the worker's needs, and the whole working class ») en een van Emile Vandervelde (de Belgische Werkliedenpartij is van plan « ...to take the whole man at every age of his life and in all the manifestations of his existence » ; beide citaten : Lorwin, 1971, p. 156). Een van de gevolgen hiervan was dat, steeds volgens Lorwin, in een land als België de lagere strata van de bevolking op sociaal en politiek vlak beter en krachtiger georganiseerd zijn dan dit in de Verenigde Staten het geval is. Bovendien schijnt, over de ganse lijn genomen, de verzuiling de politieke participatie in de hand te werken.

Aanzienlijke stabiliteit is een andere karakteristiek van de verzuiling, al is daar misschien kort geleden een einde aan gekomen. Lorwin laat zien hoe, niet in het minst in België, de politieke zuilen lange tijd overleefd zijn gebleven te midden van grote sociale veranderingen. In 1965 schreef hij over het partijstelsel in ons land (en blijkens andere stukken van het verhaal geldt dit voor het hele zuilenbestel) : « It withstood two world wars and two enemy occupations, changes in social structure, the rise of regional-linguistic movements, the introduction of universal suffrage and of proportional representation, the great depression, the

tides of international communism and fascism, the shifts from Belgian neutrality to international commitment and back and forth, the acceptance of the welfare state, the forced abdication of a monarch, and the loss of a vast colony » (Lorwin, 1974, p. 183).

Lorwin was echter allesbehalve blind voor de schaduwzijden van de verzuiling. Hij laat in zijn publicaties herhaaldelijk opmerken dat de verzuiling en dus in België de verdrievoudiging van diensten (zoals ziekenhuiswezen, maatschappelijk werk e.d.) tot verspilling van schaarse goederen leidt. Hij voegt er ergens aan toe: «More damaging than waste is *immobilisme*. Voluntary organizations or the state may fail to take desirable action because of mutual veto powers held by the segmented organizations, or because of lack of the public resources to accomplish in all of the recognized institutions what there are resources to accomplish in only one of them » (Lorwin, 1971, pp. 158-159).

Tot daar Lorwin over de verzuiling. Wie de bevindingen van deze auteur op een paar bladzijden samenbrengt en bovendien alleen oog heeft voor wat hij toevoegt aan wat ondertussen aan kennis in eigen land is opgedaan, doet Lorwins analyses van het politieke landschap in België onrecht aan. Misschien is veel van wat deze Amerikaanse auteur schreef ondertussen alhier gemeengoed geworden. Maar bij hun verschijnen verwekten zijn studies veel deining. Met zijn intieme kennis van de niet-in-kaart-gebrachte mechanismen in de Belgische politiek hield hij politici en politieke waarnemers een spiegel voor. Sommigen choqueeerde hij; anderen bracht hij tot heilzame reflectie. Geen wonder dat deze minzame man nog steeds een gewaardeerd gesprekspartner is van politieke topfiguren in ons land.

Derek Urwin schreef één enkel artikel over de politiek in België (Urwin, 1970). Hij heeft hierin echter bijzonder interessante sporen uitgezet. Een ervan leidt naar Lipset en Rokkan die als tweespan op zoek zijn gegaan naar de sociologische bronnen van de Europese partijstelsels (S.M. Lipset en S. Rokkan, 1967). Met hen pleit Urwin voor een stelselmatige verkenning van de sociale grondslagen van de politieke partijen. Zijn hoofdstelling is dat «...the translation from social structure to partisan competition is not an automatic process » (Urwin, 1970, p. 320).

Urwin kwam via een omweg tot de studie van de Belgische politiek. In een vroeger onderzoek naar het verband tussen maatschappelijke tegenstellingen en partijstelsels in zeventien Europese landen was België hem opgevallen als een merkwaardige illustratie van zijn hoofdstelling (Rose en Urwin, 1969). Vandaar de poging om tot een gedetailleerder diagnose te komen.

Urwins aanpak van de partijvorming in België is van meetaf aan comparatief van opzet. Hij gaat uit van een « scheme for cross-national research » dat door Lipset en Rokkan is ontworpen. Het komt in grote lijnen hierop neer: in zowat alle Westerse landen komen een aantal « basic cleavages » voor; ze vinden hun oorsprong in de *nationale revolutie* (het ontstaan van onafhankelijke staten leidde bijna overal tot het levensbeschouwelijke conflict tussen de voorstanders van de voorrechten van de Kerk en de liberale verdedigers van de voorrang van de Staat en tot de etnisch-culturele tegenstelling tussen het centrale staatsgezag en de perifere gebieden) én in de *industriële revolutie* (die leidde tot de tegenstelling tussen kapitaalbezitters en arbeiders en tot de rivaliteit tussen agrarische en stedelijke bevolkingsgroepen): deze tegenstellingen vormden de voedingsbodem waarop politieke partijen en vaak ook het verenigingsleven in het algemeen zijn ontstaan.

Urwin beschrijft eerst de ontwikkeling van de « basic cleavages » in België. Hij voegt hier echter weinig toe aan wat al in A. van den Brande (1963) en in « La décision politique en Belgique » te vinden was. Hij heeft wél wat meer te zeggen over de wijze waarop deze tegenstellingen een vertaling vonden in partijen en andere politieke organisaties. Hiertoe introduceert hij het begrip « institutionalisering », dat hij bij Huntington ontleent. Een maatschappelijke tegenstelling mag men geïnstitutionaliseerd noemen als er politieke organisaties zijn die de rivaliserende belangen op een voor de aanhang bevredigende wijze kunnen verwoorden en verdedigen. Urwins analyse leidt hem tot de conclusie dat de drie « basic cleavages » in België op zeer ongelijke wijze geïnstitutionaliseerd werden: hij noemt de levensbeschouwelijke tegenstelling een « institutionalized cleavage » (vanaf 1884 al zegt hij), de sociaal-economische spanningen een « semi-institutionalized cleavage » (met 1918 als keerpunt) en het communautair conflict een « non-institutionalized cleavage ». De verzuiling is in zijn ogen het resultaat van het ineenvloeden van de levensbeschouwelijke en sociaal-economische tegenstellingen in een bepaalde fase van hun institutionalisering.

Men zou kunnen zeggen dat Urwin ons, voor wat het verschijnsel van de verzuiling betreft, met onze honger laat zitten. Hij raapt hier en daar een boeiende term op (bijv. « institutionalization » en ook, ter typering van de verzuiling, Sartori's begrip « structural consolidation ») maar ontgint ze veel te weinig. Zijn bijdrage ligt vooral in het feit dat hij voor de studie van partij- en zuilvorming in België de weg heeft gewezen naar het « scheme for cross-national research » van Lipset en Rokkan. Een volgende stap zou er kunnen in bestaan een uitleg te vinden voor een merkwaardige dubbelzinnigheid in de hypothesen betreffende de verzuiling. Lipset en Rokkan schrijven dat een verzuild systeem leidt

tot een onvoltooide legitimisering van de politieke instellingen, tot een verscherping van de conflicten en dus uiteindelijk ook tot een onstabiele democratie (Lipset en Rokkan, 1967, p. 17). Urwin aan de andere kant kent aan de institutionalisering van maatschappelijke tegenstellingen, die met de verzuiling gepaard gaat, een conflictverzachtende werking toe : hij leunt hier trouwens dicht aan bij de stelling van A. Lijphart dat « good social fences may make good political neighbours » (Lijphart 1969, p. 219). Is er hier een contradictie ? Hoe is dat in België in zijn werk gegaan ?

A. Zolberg heeft tussen 1972 en 1975 een aantal boeiende studies over de Belgische politiek doen ontstaan. Slechts één ervan (over « the making of Flemings and Walloons ») is verschenen ; de andere wachten nog op publicatie en men kan alleen maar hopen dat ze zeer binnenkort voor een ruimer publiek toegankelijk zullen zijn. Het is aan de teksten van de Amerikaan Zolberg goed te merken dat — zoals hij zelf zegt — « ...the author was born and raised in Brussels in a family that was not Belgian ; that French is his « mother tongue », but that he experienced part of his adolescent years as a temporary Fleming » (Zolberg, 1974, p. 179). Hij bouwt zijn argumenten op een aanzienlijk bronnenmateriaal en tussen de lijnen door leest men dat hij vertrouwd is met de informele kanten van het politieke bedrijf in ons land.

Zolberg heeft vooral over de taalkwestie geschreven. In een van zijn teksten (Zolberg 1972) heeft hij echter ook heel wat te zeggen over het verschijnsel van de zuil- en partijvorming.

In « Political development in Belgium : crises and process » beschrijft Zolberg hoe in een reeks reacties op ontwikkelingscrises het politieke landschap in België is ontstaan. Hij wijst op de oorsprong van de diverse « lagen » in de politieke structuur. Zijn werk is comparatief van aard al is het dan op een andere wijze dan in de studies van Lorwin en Urwin. Het vergelijkend perspectief zit veeleer in de probleemstelling. Een paar citaten kunnen dat illustreren. In zijn schets van de politieke ontwikkeling van België in de negentiende eeuw gaat hij uit van de veronderstelling dat... « during the second third of the XIXth century Belgium whose political life initially resembled that of France came to look increasingly like Great Britain » (Zolberg, 1972, p. 16). En een andere leidende vraag luidt : waarom ontsnapte België aan het Europese stormweer dat door de Franse revolutie van 1848 veroorzaakt werd ? Zijn antwoord is : « Belgium had already experienced a revolution in 1847 when, after the Liberal Party won a clear electoral victory, King Leopold reluctantly asked their leader to form a government (Zolberg, 1972, p. 16). Die naar Europese normen erg vroege introductie van partijpolitieke minister-raden noemt Zolberg trouwens een keerpunt dat de hele politieke infra-

structuur een eigen plooi zou geven. Op nog twee andere momenten in zijn verhaal vraagt Zolberg zich af waarom bepaalde ontwikkelingen zich wél in andere Europese landen en *niet* in België voordeden, namelijk de felle onrust in de arbeidersgroep onder invloed van de Russische revolutie van 1917 en de fascistische stromingen in de jaren dertig.

Zolberg stelt dat in de vormingsfase van de meeste Westerse democratiën een vijfvoudige crisis optrad; de omstandigheden waarin deze crises uitbraken en de reacties van de elites hebben aan elk land een eigen gestalte, een eigen *set* van partijen en andere politieke organisaties gegeven. We laten Zolberg aan het woord voor het omschrijven van deze crises: « the crisis of legitimacy, involving a struggle over the spiritual foundations of the state », « the crisis of participation, involving a struggle over representation on the basis of status or class », « the crisis of penetration involving relations between central authority and the localities, and the role of the state in education », « the crisis of distribution triggered off by industrialization and involving class and religion based distributional demands » en « the crisis of identity » die ontspringt rond de vraag « wat voor natie willen we zijn ? ».

Deze crises mag men, volgens Zolberg, niet beschouwen als kinderziektes; ze komen in elke ontwikkelingsfase terug. In een uitermate goed gedocumenteerd betoog suggereert deze auteur dan hoe de Belgische partijen (van de liberale tot de federalistische), de zuilen, de taalwetten en de grote pakten ontstaan zijn als reacties van de politieke elites op deze crises.

Geen enkel moment verwijst Zolberg naar het Lipset-Rokkan schema, waarover we het al hadden. Toch is de verwantschap opvallend. De legitimiteits-, penetratie- en identiteitscrisis vinden in een eerste ronde hun oorsprong in de nationale revolutie waarin volgens Lipset en Rokkan de levensbeschouwelijke en ethnisch-culturele tegenstellingen ontstonden. De participatie- en verdelingscrisis werden oorspronkelijk veroorzaakt door de industriële revolutie, die de sociaal-economische tegenstellingen deed ontstaan. Het zou zeer zeker de moeite lonen beide perspectieven als werkschema's op elkaar te betrekken.

Nog iets over de verzuiling. Zolberg ziet de historische bronnen van dit verschijnsel in het midden van de vorige eeuw toen de elites de eerste penetratiecrisis (de afbakening tussen publieke en privé-zaken) en de eerste crisis rond de verdeling van de schaarse goederen tussen katholieken en niet-katholieken, tussen kapitaalbezitters en werknemers oplosten door een « ...strategy of subcontracting the administration of social welfare to [responsible] associations ». Deze strategie van onderaanneming zegt Zolberg, « ...contributes to the organizational maintenance of the parties and their networks of ancillary associations, provided an incen-

tive to the growth of membership, and insured that the partisan camps would retain a stake in the maintenance of the system as a whole » (Zolberg, 1972, p. 31 en 46).

Heisler bouwt voort op *Urwin* en maakt diens institutionaliseringsbegrip tot het zijne. Ook deze auteur is van mening dat het temmen van de levensbeschouwelijke en sociaal-economische tegenstellingen in de eerste honderd jaar van België's bestaan mogelijk werd gemaakt via de vorming van de katholieke, en socialistische en de liberale zuilen en hun partijpolitieke koepels. De hoofdfunctie van deze organisaties bestond in het mobiliseren van de aanhang, het aanbrengen van eisen in de politieke arena en het formuleren van beleidsopties. Hun voornaamste actieradius lag dus in was *Heisler* met *D. Easton* de inputzone noemt.

Heisler stelt evenwel dat de politiek in de laatste dertig jaar een radikale wijziging heeft ondergaan. Deze verandering acht hij zo kenmerkend voor de gang van zaken in België én in een hele reeks van West-Europese landen dat hij ze promoveert tot een van de hoofdfactoren in het ontstaan van een heel eigen type van politiek : het « European polity model » (*Heisler*, 1974, hoofdstuk II). De betrokken wijziging houdt in dat de kern van de politieke actie verschoven is naar de outputzone, die als volgt te omschrijven is : « Using Easton's conceptual vocabulary, this can be said to encompass the processes and structures involved in the formulation, legitimation, and implementation of authoritative decisions, regulations, and laws. It should be broadly conceived, to include (...) administrative activity and judicial processes » (*Heisler*, 1974, p. 184). (*Heisler* pleit er dan ook voor bij het ontwerpen van typologieën van democratiestelsels te kijken naar de karakteristieken van de outputzone en niet, zoals dit het geval is in de bekende classificaties van *Almond* en *Lijphart*, naar de kenmerken van de inputzone. Maar deze redenering is hier van bijkomstig belang).

Men hoeft niet akkoord te gaan met *Heisler's* ietwat onvoorzichtige stelling dat « ...the input side of the Belgian system has ceased to be salient » (*Heisler*, 1974, p. 186), maar toch kan men niet blind zijn voor de relatieve machtsaftakeling van, bijvoorbeeld, het parlement en de groeiende politieke betekenis van allerlei administratieve instellingen. Er valt ook wat te zeggen voor *Heisler's* beschrijving van de outputzone als een netwerk van overlegstructuren waarin vele belangengroepen als echte « *gestionnaires d'Etat* » zijn opgenomen ; *Heisler* zegt : « Viewed as a whole, these structures approach a scheme of sectoral representation akin to neocorporatism, or perhaps more accurately, corporate pluralism » (*Heisler*, 1974, p. 42). *Heisler* sluit hier impliciet aan bij *Lorwin's* beschrijving van het « administrative pluralism » (*Lorwin*, 1974, p. 203) en bij *Zolberg's* verwijzing naar de strategie van onderaanneming, maar

heeft zelf evenwel al te weinig aandacht voor het feit dat de belangrijkste posities in de outputzone bijna uitsluitend door verzuilde organisaties (vakbonden, mutualiteiten, sociaal-culturele verenigingen...) ingenomen worden. Dit is helemaal niet onbelangrijk omdat er uit volgt dat de functies van de zuilorganisaties niet alleen de *policy formulation*, maar ook de *policy making* bestrijken.

We zegden al dat Heisler voortbouwt op Urwin en hier en daar gaat hij ook op de schouders van Lorwin staan. Het is echter wel jammer dat hij nergens aansluiting zoekt bij de analyses van Zolberg, vooral dan omdat beiden een « *developmental explanation* » (Heisler, 1974, p. 194) op het oog hebben — zij het met een verschillend resultaat. Hoe dicht Heisler bij Zolberg staat in zijn beschrijving van de politieke ontwikkelingen in België, moge blijken uit volgend citaat uit Heislers « *Institutionalizing societal cleavages in a cooptive polity : the growing importance of the output side in Belgium* » :

« Shortly after the attainment of independence, the religious cleavage led to the structuring of differences between the clerical and the anti-clerical or secular factions. (...) The new regime managed to institutionalize the cleavage through the embryonic parties that were the parliamentary factions, through the monarchy, and other institutions. These successes were no doubt aided by the very rigorous circumscribing of participation. Its adaptability was tested and proved substantial in the second phase, which lasted from the 1880s to the 1950s. During this long period, the regime coped successfully with the participation-oriented demands that accompanied the rise of the working class, the organization of labor, and the advent of the Workers' (later Socialist) party. The third phase has been short-lived. The regime responded adequately to class-based distributional demands, and it led to the elaboration of the cooptive structure and the welfarestate ; but it has not managed to adapt adequately to the ethnic cleavage... » (p. 187).

Men vindt in deze tekst een verwijzing naar wat Zolberg de legitimiteits-, de participatie-, de distributie- en de identiteitscrisis noemt. Spijtig dat een confrontatie van beider perspectief tot nog toe achterwege is gebleven.

Goede theoretische onderbouw en gesofistikeerde analyse-technieken.

Dat een aantal Anglo-Amerikaanse auteurs veel hebben toegevoegd aan onze kennis van de zuil- en partijvorming in België is in grote mate te danken aan het inbouwen van schema's voor « *cross-national research* », die dan meestal weer op hun beurt de analyses voorzagen van een stevig begrippenkader. Soms echter ontbrak het vergelijkend perspectief, maar

dan ontstond een meerwaarde aan kennis dank zij het gebruik van vruchtbare analytische concepten en van verfijnde technieken voor de ontginning van empirische gegevens. Keith Hills hoofdstuk over België in « Electoral behavior » (R. Rose, 1974) is van dat laatste geval een goede illustratie.

Hill, wiens publicatie uit 1970 men best vergeet (Hill, 1970), had de bedoeling op zoek te gaan naar de grondslagen van het kiesgedrag in België. Het lag voor de hand dat hij hierbij zou uitgaan van de drie « basic cleavages » die in de politiek van ons land werkzaam zijn geweest ; confessie, klasse en taal beschouwt hij terecht als prioritaire variabelen bij de analyse van het stembedrag. Hij stelt echter ook meteen dat hij niet denkt dat er een rechtstreeks en lineair verband is tussen, zeg maar, het behoren tot een bepaalde klasse en het uitbrengen van een stem voor een socialistische partij. Met G. Sartori is hij van mening dat « ...between class conditions on the one hand, and class action on the other hand, there is a wide gap, a major missing link. Presumably, therefore, we must search for an *intervening variable* » (G. Sartori, 1969, p. 83). Die tussenschakel is volgens Sartori een « organizational variable ». Ook Hill gelooft in de verklarende kracht van deze verborgen factor, die in feite verwijst naar de invloed van de politieke en parapolitieke organisaties waartoe een kiezer behoort ; in België zijn dat de zuilorganisaties. Met die hypothese in de hand, namelijk dat « ...membership in politicized social organizations has important consequences for electoral behavior » (Hill, 1974, p. 42) verkent Hill dan de electorale geschiedenis van ons land. Hij confronteert verkiezingsresultaten met ledencijfers van vakbonden, mutualiteiten e.d. Eén van zijn bevindingen luidt als volgt : « The growth of Socialist organizations in the Flemish region from 1910 to 1920 offers the most likely explanation of the sudden rise in the Flemish Socialist vote from the election of 1912 to that of 1919. By the same token, the organizational response of the Catholics to this Socialist growth seems to account for the failure of the Socialist vote to increase more than marginally after 1919 » (Hill, 1974, p. 43). Dat het lidmaatschap van een zuilorganisatie een disciplinerende invloed uitoefent op het stemgedrag van een kiezer zal wellicht weinig politieke waarnemers als een verrassende vaststelling voorkomen. Partijleiders weten dat al lang, al zijn ook zij vaak geneigd het belang van de factor « overtuiging » te overschatten. Wat Hill (en Sartori) echter stellen is dat een partijkeuze het gevolg kan zijn van het lid-zijn van een bepaalde zuilorganisatie — *naast en zelfs los van enige politieke overtuiging*. Ook bij Lorwin en Zolberg vindt men trouwens sporen van deze hypothese (Lorwin, 1974, p. 202 ; Zolberg, 1972, p. 47). Het is alleen maar jammer dat Hill deze verborgen factor (de « organizational variable ») niet ontgint. Wie dat wel wil doen zal in ieder geval ver-

schijnselen als dienstbetoon en patronage in zijn onderzoek moeten betrekken.

Bij Hill vallen ook de verfijnde analysetechnieken op. Hij bewerkte de gegevens van een survey uit 1968 (N. Delruelle e.a., 1970) met diverse statistische methodes (« tree analysis », « Tau beta measure » en « analysis of variance ») om het verband tussen partijkeuze en een aantal structuurvariabelen op te sporen. Zijn resultaten wijzen alle in dezelfde richting : « These results indicate the primacy of religion in Belgian electoral behavior » en « Thus, by several different statistical measures religiosity emerges as by far the most explanatory variable in Belgian electoral behavior » (Hill, 1974, p. 94 en p. 96). Dit is, uiteraard, een belangwekkende bevinding. Er zit echter iets vreemd aan Hills conclusie, of althans aan de *formulering* ervan. Hill suggereert dat de religieuze (en, in mindere mate, humanistische) *overtuiging* een volledige verklaring vormt voor het stemgedrag van een groot aantal kiezers. Maar waar is dan de « organizational variable » gebleven ? Waar de factor « lidmaatschap van katholieke zuilorganisaties » ? Hill had er goed aan gedaan zijn conclusie, die door een aantal instanties met grote gretigheid is overgenomen, voorwaardelijk te maken omdat hij geen rekening heeft gehouden met een factor, waarvan hijzelf het belang had onderstreept.

Visies op ontzuiling.

Het verschijnsel van de verzuiling in België heeft van wetenschappelijke zijde aandacht gekregen op een moment dat het al aan betekenis begon te verliezen. Lorwin zegt dat het hier zijn hoogtepunt bereikte in de jaren vijftig. In *Politics in the Congo* laat C. Young zien hoe de Belgische politici in die periode zelfs pogingen deden om de verzuiling naar Kongo te exporteren (1965, pp. 141-145).

Het schoolpakt vormde duidelijk een keerpunt. Er is echter bij de auteurs, die we te bespreken hebben, geen eenstemmigheid in de interpretatie van de ontwikkelingen na 1958. Hill zegt dat zowel in België als in Nederland vele tekenen wijzen op de aftakeling van de drie socio-politieke machtsblokken (Hill, 1974, p. 100). J. Dunn spreekt van een afbouw van de levensbeschouwelijke tegenstellingen « ...to a position of drastically reduced importance » (J. Dunn, 1972, p. 27). Lorwin van zijn kant behandelt de recente evolutie met grote omzichtigheid. Ook hij wijst op elementen van ontzuiling ; het is in dit verband trouwens treffend dat hij in de McRae editie (1974) van zijn paper van 1965 (waarin hij de verzuiling beschreef) alle werkwoorden in de verleden tijd heeft omgezet. Maar hij wijst evengoed op de grote drang naar zelfbehoud in het zuilensysteem. Ontzuiling, zegt Lorwin, is het produkt van een hele reeks factoren. Omstreeks 1960 bleek dat de ideologische

machtsblokken in hun « defensive missions » (1971, p. 164) geslaagd waren en dat aanvallen op de rivalen nog maar weinig vruchten opleverden. Dit leidde tot meer tolerantie in de relaties. Bovendien sloot de evolutie in de media het in stand houden van de levensbeschouwelijke apartheid uit ; pers, radio en televisie openden de ogen en de zuilen. Aan katholieke zijde was er de bewustwording ook dat overorganisatie van de gelijkgezinden een « sociologisch christendom » kan veroorzaken waarin puur sociaal conformisme geloof en overtuiging verdringt. Aan liberale zijde, tenslotte, groeide omstreeks 1960 het besef dat een demobilisatie op levensbeschouwelijk vlak electorale winst kon bezorgen. Bij *J. Obler* (1972 en 1974) vindt men een goede beschrijving van een van de middelen (de manipulatie van kandidatenlijsten bij de wetgevende verkiezingen, namelijk) waarmee de liberale leiders zich van hun anticlericaal gewaad poogden te ontdoen.

Er zijn echter ook volgens Lorwin vele factoren van continuïteit : « Yet if the ideologies of verzuiling receded the pillars still stood » (1974 p. 202). Een van de belangrijkste krachten die tot het behoud van de zuilen leidt is het feit dat ze stevig ingebakken liggen in de « ...innumerable agencies of a highly developed administrative pluralism » (1974 p. 203). De neiging van de Belgische overheid om via onderaanneming (men leze Zolberg) de zuilorganisaties in de besluitvorming én de administratie te betrekken heeft hen tal van maatschappelijke functies én een zekere onmisbaarheid gegeven — los van hun oorspronkelijke betekenis. De competitie tussen organisaties van een verschillende zuil heeft dan ook vaak niets met een programma, maar alles met de kwaliteit van de dienstverlening te maken. Een voorbeeld : « The C.S.C. does not owe its recent gains to a specifically Catholic message... » (Lorwin, 1975, p. 253).

Hier raakt Lorwin een bijzonder teer punt aan. Men weet dat ter verantwoording van het voortbestaan van het zuilensysteem door de politieke elite vaak gewezen wordt op de aanwezigheid van ideologische elementen, van overtuiging en geloof bij de aanhang. Lorwin suggereert evenwel dat de maatschappelijke service, die de zuilen verlenen, de aanhang méér kan binden dan wat anders ook ; of, om het met Hill te zeggen : « The fact of continued segmentation of important social institutions in Belgium may be reflective of organizational persistence rather than current social consciousness » (1974, p. 42). Lorwin wijst nog op een andere factor die het status quo beveiligt : de zuilorganisaties controleren de formulering van politieke *issues* en zijn op die wijze in staat de oude tegenstellingen in leven te houden.

Thema twee : De pacificatiepolitiek.

Reeds vóór 1965 werd over de grondslagen van de politieke conflicten in ons land geschreven. In politiek-wetenschappelijke kringen had men echter weinig te zeggen over de mechanismen van conflictbehandeling en -oplossing. Er waren een paar aanzetten in « *La décision politique en Belgique* » en in zijn bespreking van dat werk wees L. Moulin op enkele markante karakteristieken van de politieke besluitvorming in België (L. Moulin, 1966, p. 256). Lorwin gaf zijn paper in 1965 wel de titel « *conflict and compromise* » mee, maar hij zou het in die en in zijn andere studies hoofdzakelijk over conflict en niet over compromisvorming hebben. Zelfs toen de term « *pacificatiepolitiek* » gemeengoed aan het worden was, gaf Lorwin nog de voorkeur aan de term « *segmented pluralism* » : « *I should rather define the system in terms of the bases of party formation and voluntary association* » (1971, p. 144), schreef hij.

Dat in België een heel eigen type van conflictbehandeling aan het werk is geweest kwam als doorbraak in het politiek-wetenschappelijk denken zeer sterk naar voren tijdens het I.P.S.A.-congres in Brussel (1967). De pacificatiepolitiek werd daar, bij wijze van spreken, uitgevonden.

Het kan niet de bedoeling zijn hier uitvoerig in te gaan op de kenmerken van wat men de « *consociational democracies* » is gaan noemen. Vooreerst zijn het niet de Angelsaksische auteurs geweest die dit type van conflictbehandeling tot een verfijnd model voor de studie van België, Nederland, Oostenrijk... hebben uitgebouwd. Men moet hier veeleer te rade gaan bij Lijphart, Daalder, Lehmbruch, Steiner en andere Europese auteurs. Bovendien heb ik zelf bij een andere gelegenheid een poging gedaan om België als pacificatiedemocratie te beschrijven (L. Huysse, 1970). Ik wil hier alleen in het kort rapporteren wat na 1970 door Zolberg is toegevoegd aan wat we al wisten over het temmen van politieke conflicten in België.

Zolberg heeft twee erg nuttige dingen gedaan : (i) hij gaf ons een veel preciezer beeld van wat de *uitschakeling van het meerderheidsbeginsel* (sleutelement in de pacificatiepolitiek) eigenlijk inhoudt ; en (ii) hij toonde aan dat de politieke elites al sinds het ontstaan van België hun toevlucht nemen tot het werken met *pakten* of, in zijn woorden, tot « *the spirit of compact* » (Zolberg, 1972, p. 46).

Men weet dat in ons land politieke conflicten uiterst zelden met het Angelsaksische beginsel « *dat de meerderheid regeert* » beslecht worden. De aard van de politieke tegenstellingen en de aanwezigheid van goed-bewapende machtsblokken laten dat niet toe, tenzij men de stabiliteit

van het regime in gevaar wil brengen. In België is een alternatieve conflictbehandeling ontstaan die er in bestaat alle machtsblokken op basis van een evenredigheidsregel in de besluitvorming te betrekken. Zolberg laat zien hoe politieke conflicthaarden op die wijze gedoofd worden door de conversie van « either/or choices » in « more-or-less choices ». Dit houdt de uitschakeling in van zero-som-redeneringen (« winst voor de ene betekent verlies voor de andere » wordt omgezet in « winst voor de ene betekent ook winst voor de andere »). Twee mogelijkheden liggen hier voor de compromismakers open. Zij kunnen overgaan tot een ruil van « schaarse goederen » uit totaal uiteenlopende maatschappelijke sectoren. Het is de weg van de *package deal*. Zolberg zegt dat de legitimeiteitscrisis, kort na de onafhankelijkheidsverklaring, zó een oplossing vond; hij spreekt van « ...the application of the « exchange of freedoms » principle (...) to the resolution of the potential conflict between Church and State. Relations between them were settled by coupling « freedom of religion », dear to the Liberals, with « freedom of education », cherished by the Catholics » (Zolberg, 1972, p. 20). Iedereen zal hiervan wel meer recente voorbeelden vinden. Een tweede weg bestaat er in de rivaliserende groepen te verzoenen door ze alle méér te geven van hetzelfde schaarse goed, wat uiteraard veronderstelt dat er een zekere reserve met betrekking tot dat schaarse goed aanwezig is. Zolberg geeft hier de schoolwetgeving van mei 1914 als illustratie: « ... exchanging a commitment to *subsidize Catholic education* for a commitment to *further develop the public secular sector*, Parliament guaranteed to all families the effective right to educate their children in the spiritual camp of their choice » (Zolberg, 1972, p. 29; Italiaek van mij). Ook het schoolpakt van 1958 was in dezelfde zin in de allereerste plaats een financiële transactie. In een recenter studie heeft Zolberg de uitschakeling van zero-som-redeneringen beschreven als het product van een merkwaardig denken in termen van *politieke markt*. Hij beschrijft dit kernelement in de politieke stijl als volgt: « Strikingly congruent with the historically *bourgeois character* of the country, these mechanisms involve the transformation of what might be defined — and is initially defined in Belgium as well — as a « political arena » into a « political market-place » in the most literal sense of the term » (Zolberg, 1975, p. 7). Hij werkt die boeiende gedachte trouwens uit in zijn behandeling van de taalkwestie — wat echter buiten ons bestek valt.

Zolberg is gefascineerd door wat hij de politieke stijl van de Belgische elites noemt. En hij spoort in het verleden illustraties van de verschillende stijlkenmerken op. We gaven al enkele voorbeelden. Vaak ook brengt hij het « pakt van Loppem » (1918) ter sprake. Hij zegt dat in dit

pakt de « spirit of compact » tot een eerste hoogtepunt kwam : « ... an agreement to settle the major issues which had arisen during World War I was negotiated by party leaders at a conference under the aegis of the King even before the government-in-exile return to Belgium, *much as if they were the executives of independent states engaged in diplomacy* » (Zolberg, 1972, p. 46 ; Italiaek van mij) en elders : « Lophem was, quite literally, unconstitutional ; but it also indicated that in the XXth century as in the XIXth, the real Belgian constitution consists of a treaty negotiated among party leaders » (Zolberg, 1975, p. 33).

Kaf en koren.

Een aantal auteurs zijn nog niet de revue gepasseerd, of omdat ze geen wetenschappelijke pretenties hebben (F.E. Huggett, 1969 en V. Mallinson, 1970), of omdat ze weinig aandacht hebben voor de thema's van verzuiling en compromisvorming. We bespreken ze nu in 't kort.

Het boek van F.E. Huggett (« Modern Belgium ») is van een hoog informatief gehalte. Het biedt een goed-gedocumenteerd overzicht van de gang van zaken in de Belgische politiek, al moet men er geen wetenschappelijke analyses in zoeken. Hier en daar geeft het aardige uitspraken die de stellingen van auteurs als Lorwin en Zolberg komen ondersteunen. Een paar voorbeelden. Huggett wijst op de neiging van de traditionele partijen om in tijden van crisis de rangen te sluiten ; uit deze allianties putten zij trouwens hun macht, schrijft hij ; een macht die zij met hun drieën zo goed afschermen dat men het nationaal adagio « L'union fait la force » ook kan lezen als « La force fait l'union » (p. 134). Op een andere plaats zegt hij van het schoolpakt van 1958 : « It was an expensive way of buying peace » (p. 183).

V. Mallinson heeft een boek over België geschreven dat men best zo rap mogelijk vergeet. In feite is het een oncritisch, royalistisch verhaal waarin de hoofdstukken genoemd zijn naar de koningen. Men zou Mallinsons visie op de Belgische politiek helemaal kunnen negeren ware het niet dat andere Angelsaksische auteurs (*Rabushka en Shepsle*, 1972) bij hem te rade zijn gegaan.

G. Weil had wél wetenschappelijke pretenties bij het schrijven van « The Benelux Nations, The Politics of Small-Country Democracies ». Maar zijn bronnenmateriaal met betrekking tot België is miniem of onbetrouwbaar. Het werk wemelt van interpretatiefouten (één voorbeeld : « The three present-day language parties are clearly not fascist, but draw on right-wing support... » (p. 108). Het meest opvallende is echter dat Weil uitvoerig over de Belgische politiek schrijft zonder dat hij

meent iets te moeten zeggen over verschijnselen als verzuiling en compromisvorming.

S. Holt heeft in zijn « Six European States » een wat kleurloos hoofdstuk over België. Hij neemt, in tegenstelling tot wat de titel suggereert, geen comparatief perspectief aan. Zijn tekst lijdt ook ernstig aan een overwaardering van de rol van het koninklijk huis en aan een grove overschatting van de betekenis van het taalconflict (een illustratie : « It goes without saying that, in the present context, the most influential people in Belgium are the leaders of the language communities and their sympathizers in Parliament », p. 289). Zijn bronnenmateriaal is echter wel aanzienlijk ruimer dan dat van Weil.

G. Smith schreef over België in het kader van zijn studie over « Politics in Western Europe ». Hierin is wel uitdrukkelijk een vergelijkende optiek aanwezig. Met betrekking tot de structuurkenmerken van de politieke systemen, die hij schetst, komt Smith echter nergens tot een precieze klassificatie of typologie. Wat hij over België te vertellen heeft, mist dan ook reliëf en verdrinkt in een zee van feiten.

Bij wijze van besluit zou men kunnen zeggen dat het een goede zaak is geweest dat het politieke systeem in België een modicus voorwerp van onderzoek is geworden in de politieke wetenschap. Er ligt nu een aanzienlijke hoeveelheid materiaal ter beschikking : hypothesen, voorlopige bevindingen en suggesties. Daartoe hebben vooral Lorwin, Zolberg, Heisler en Hill bijgedragen. Misschien is nu wel de allereerste taak het zoeken van mogelijkheden en middelen om dit materiaal met hén verder te ontginnen.

Bibliografie.

- DELRUELLE N., e.a. *Le comportement politique des électeurs belges*, Brussel : Institut de Sociologie, 1970.
- DUNN J.A. « Consociational Democracy » and Language Conflict, *Comparative Political Studies*, 5(I), 1972.
- HEISLER M.O. (Ed.), *Politics in Europe*, New York : McKay, 1974.
- HEISLER M.O. Institutionalizing Societal Cleavages in a Cooptive Polity : The Growing Importance of the Output Side in Belgium, in Heisler M.O. (ed.), *Politics in Europe*.
- HILL K. Belgium, in Henig S. en Pinder J. (eds), *European Political Parties*, Londen : Allen en Unwin, 1969.
- HILL K. Belgium : Political Change in a Segmented Society, in Rose R. (ed.), *Electoral Behavior*, New York : Free Press, 1974.

- HOLT S. *Six European States*, Londen : Hamish Hamilton, 1970.
- HUGGETT F.E. *Modern Belgium*, Londen : Pall Mall, 1969.
- HUYSE L. *Passiviteit, pacificatie en verzuiling in de Belgische politiek*, Antwerpen, 1970.
- LIPSET S.M., ROKKAN S. (Eds.), *Party Systems and Voter Alignments*, New York : Free Press, 1967.
- LORWIN V.R. Segmented Pluralism : Ideological Cleavages and Political Cohesion in the Smaller European Democracies, *Comparative Politics*, 3(2), 1971.
- LORWIN V.R. Belgium : Conflict and Compromise, in McRae K. (ed.), *Conso-
ciational Democracy, Political Accommodation in Segmented Societies*, Toronto : McLellan and Stewart, 1974.
- LORWIN V.R. Labor Unions and Political Parties in Belgium, *Industrial and Labor
Relations Review*, 28(2), 1975.
- LIJPHART A. Consociational Democracy, *World Politics*, 21(2), 1969.
- MALLINSON V. *Belgium*, New York : Praeger, 1970.
- MCRAE K. (Ed.), *Consociational Democracy, Political Accommodation in Segmented
Societies*, Toronto : McClelland and Stewart, 1974.
- MEYNAUD J., e.a. *La décision politique en Belgique*, Parijs, Collin, 1965.
- MOULIN L. Qui décide en Belgique ? *Res Publica*, 8, 1966.
- OBLER J. The Role of National Party Leaders in the Selection of Parliamentary
Candidates, *Comparative Politics*, 5(3), 1972.
- OBLER J. Intraparty Democracy and the Selection of Parliamentary Candidates :
The Belgian Case, *British Journal of Political Studies*, 4, 1974.
- RABUSHKA E., SHEPSLE K.A. *Politics in Plural Societies : A Theory of Demo-
cratic Institutions*, Columbus : Merrill, 1972.
- ROSE R., URWIN D. Social Cohesion, Political Parties and Strains on Regimes,
Comparative Political Studies, 2, 1969.
- SARTORI G. From the Sociology of Politics to Political Sociology, in Lipset S.M.
(ed), *Politics and the Social Sciences*, New York : Oxford University Press,
1969.
- SMITH G. *Politics in Western Europe*, Londen : Heinemann, 1972.
- URWIN D. Social Cleavages and Political Parties in Belgium : Problems of Insti-
tutionalization, *Political Studies*, 18(3), 1970.
- VAN DEN BRANDE A. Mogelijkheden van een sociologie der Belgische conflicten
na de tweede wereldoorlog, *Sociologische Gids*, 10(1), 1963.
- WEIL G.L. *The Benelux Nations, The Politics of Small-Country Democracies*, New
York : Holt, Rinehart and Winston, 1970.
- YOUNG C. *Politics in the Congo*, Princeton : Princeton University Press, 1965.
- ZOLBERG A. *Political Development in Belgium : Crises and Process*, prepared for
a volume to be edited by R. Grew, 1972.
- ZOLBERG A. The Making of Flemings and Walloons, Belgium ; 1830-1914, *Journal
of Interdisciplinary History*, 5(2), 1974.
- ZOLBERG A. *Splitting the Difference : Federalization without Federalism in Bel-
gium*, paper for the Conference on Ethnic Pluralism and Conflict in Contemporary
Western Europe and Canada, Cornell University, 1975.

Summary : Fifteen Anglo-American political scientists on conflict and compromise in Belgian politics.

Political science in the West has long dealt quasi-exclusively with the experiences of the stable two-party systems of the Anglo-American type and the so-called continental European polities (France, Italy, Germany). The smaller European democracies have been neglected. Belgium too was terra incognita to most political scientists.

In the late sixties the tide has turned. A vast literature on the political processes of countries such as Belgium has come into being.

This article deals with studies on Belgian politics which have been published in the United States and in Britain between 1965 and 1975. Two themes in particular were selected : « verzuiling » and « the politics of accomodation ».

The main conclusion is that the studies under review have added a considerable amount of insights, findings and hypotheses to our knowledge of political processes in Belgium. We might impute this positive balance to three characteristics which mark most of these studies : a strong tendency towards comparative analysis, the use of fruitful theoretical concepts, and the use of sophisticated techniques for handling empirical data.

